

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

1. *Cl. E.*: Stormfloder.
2. Løu Herrizting Bogh.
3. Litteratur om Stormfloder.
4. *H. Lausten-Thomsen*: Slesvigske Folkesagn.
5. *Anders Bjerrum*: De gamle Kalenderdage.

Nr. 6. — 1. DECEMBER 1934. — 11. Aarg.

Sønderjyllands Kreditforening

Telf. 398 Haderslev Telf. 399

Aktieselskabet

Københavns Tarm Kompagni

Frederiksholms Kanal 26, København K.
Central 5595. Telegradr. Danskslagt.

C. M. Hess' Fabrikker A/S., Vejle VEJLE STØBEGODS

Forhandlere overalt!

Højskolehjemmets Hotel

Banepladsen - SVENDBORG - Telf. 753

Absolut Byens bedste Hotel og Madsted
Man føler sig hjemme her.

Københavns Havn

Nordens største Havn

Spare og Laanekassen for Frøs og Kalvslund Herreder

i Rødding
(stiftet 1872)

Kontortid 9—12 & 2—5.

Køb dansk Arbejde!

F. & S.

Banken for Brørup og Omegn.

Aktieselskab.

Kontortid 10—12 & 2—4.

BRØRUP.

Overfarten Middelfart-Snoghøj

Korteste og bekvemmeste Overfart over Lillebælt.
Tilkørselsforhold ideelle. Moderne Færger

Fra Middelfart: 1, 2, — 4, 5, 6, 7, 7,30, 8, 8,30, 9,9,30, 10, 10,30, 11, 11,30, 12
12,30, 13, 13,30, 14, 14,30, 15, 15,30, 16, 16,30, 17, 17,30, 18,
18,30, 19, 19,30, 20, 20,30, 21, 21,30, 22, 22,30, 23, 24.

Fra Snoghøj: 0,15, 1,16, 2,15, — 4,30, 5,30, 6,30, 7,30, 8, 8,30, 9, 9,30, 10, 10,30
11, 11,30, 12, 12,30, 13, 13,30, 14, 14,30, 15, 15,30, 16, 16,30, 17,
17,30, 18, 18,30, 19, 19,30, 20, 20,30, 21, 21,30, 22, 22,30, 23, 23,30

ODENSE MARCIPANFABRIK

(Indeh.: L. Thobo-Carlson)

Etabl. 1909

AARHUUS PRIVATBANK

Hovedkontoret,
Aarhus.

Kjøbenhavn,
Nygade 1.

Udfører almindelige Bankforretninger.

Reserver 17 Millioner.

„BORREHUS“ HUSHOLDNINGSSKOLE
KOLDING (med Barneplejeafdeling)

Nye Kursus begynder 3. Novbr. og 3. Maj.

Amtsundestøttelse kan søges inden 1. juli og 1. januar.

Skoleplan og nærmere Oplysninger sendes.

Kirsten Simonsen.

FORLANG

ATLA SØLVPLET

HOS DERES GULD SMED

FRA

CARL M.COHR's FABRIKER

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

Horsens Landbobank A/S

Kontortid 9½—2 og 4—5

HORSENS

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1½ Million

DANSK ANDELS LIVSFORSIKRINGSSELSKAB KOLDINGHUS

Jernbanegade 41 Kolding

Afdeling for Opsparingsuhre

Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:

9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV

Følkebanken for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9—1, 3—5.

SØNDERBORG

Alfred Benzon

København

C 194

Halmtorvet 29.

D. R. S.

Hareskov Kuranstalt

pr. Bagsværd St. ved København. Tlf. Bagsværd 348
Kurlæge Axel Hansen.

Varme og medic. Bade, Massage og elektrisk Behandling (Lysbehandling a. m. Finßen), Diæt, Stolskifteyg., kron. Mave- og Tarmlid., Gigt, Hjertesygdomme, Nerveid. etc. (ikke Sindsygdom eller Tuberkulose). Rekonvalescens. Pris for Pension (Vær. og Kost, Lys og Varme) inkl. Kurafgift fra Kr. 10,00 pr. Døgn.

Prospektus sendes paa Forlangende.

Bemærk: Ikke Hareskov St., men Bagsværd St.

A. SÖEBORGS DANSKE CHOCOLADER.

CHOKOLADEN FOR KENDERERE

Adams Transport Co.

Transport- & Speditions-Aktieselskab

Grundlagt 1884

Transport

Flytning

København,

Danasvej 30

Spedition

Opbevaring

Aarhus,

Dynkarken 43

Andels-Anstalten Tryg.

(Gensidigt Livsforsikringsselskab)

Statsanerkendt.

Statskontrolleret.

Præmiereserve ca. 37 Mill. Kroner

Samlede Aktiver - 42 - -

Hovedkontor: Rosenørnsalle 1. København.

Københavns Kul & Koks Kompagni

Aktieselskab

Etableret 1909

Islands Brygge 22 - København S.

Argo

BUDDINGPULVER

BAGEPULVER

LÆSKEDRIKKE

Maizena

A/S MAIZENA-COMPAGNIET

Holmens Kanal 9 - København.

DRIK

„JAGOO“
KAFFE
SPIS

„PALMA“
MARGARINE

Engelsk Dansk
Biscuits Fabrik A/s

Heimdalsgade 37 - København

Staalstøbegods og
Smedegods

fra Burmeister & Wain's Staal-
støberi & Hammerværk

Repræsentanter:

V. Löwener, Vesterbrogade 9 B. Kbh. V.

Telf. C. 7885. Telgr.-Adr.: StaalLöwener.

Auelholm
ARTISTFORLAG

Peder Hvittfeldtsstræde 9

Telf. 9167 - København K.

Bogtryk, Stentryk, Staaltryk

VARELOTTERIET

byder sine Spillere de
største Gevinstchancer og
støtter dansk Haandværk
og Industri samt velgørende
Institutioner.

Aarlig 228.000 Gevinster
Spil og vind!

HENNESSY

Navnet der har gjort

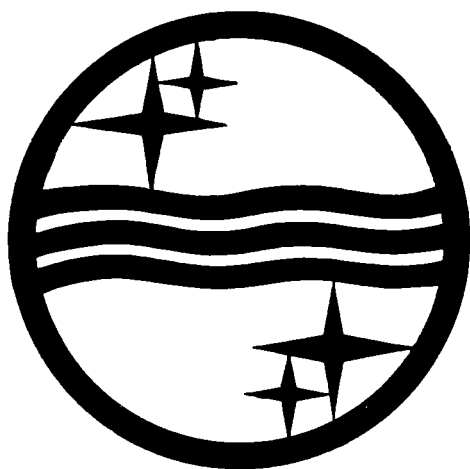
COGNAC berømt

HANS JUST - København

“King George IV”
Old Scotch Whisky

Hans Just - København

PHILIPS

Fabrik

København

Læs danske Historier
og Eventyr,
spis endelig kun Mad af
danske Dyr.

K. P.

HANS DAU

Møbelsnedkeri — Antikviteter
Stilfuld Restaurering af gamle
Snedker- og Billedskærerarbejder
Ribe

Snoghøj Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

A/S

Sønderjydske Frøforsyning
Aabenraa. Telf. 47.
Frøleveringerne er underkastet
Statsfrøkontrollens selvvirkende
Kontrol.
Alle 1ste Kl.s Stammer føres.

Aktieselskabet

J. C. Modeweg & Søn
København

H. J. Kornerup-Koch
Tømremester

Amagerbrogade 26.

Tlf. Central 1503

Husbygning - Vandbygning
Hetzer's pat. Trækonstruktioner

S.K.

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa
„Sønderjydske Maanedsskrift“
Kr. 6.00 aarlig.

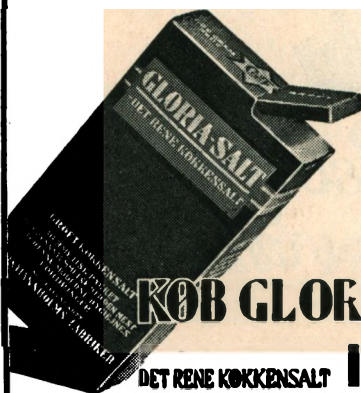
August Thomsens Enke

St. Annæ Plads 11

Palæ 1188

Juleskeene 1935

Smukke Julegaver i Guld og Sølv.

**KØB GLORIA SALT
IPAKKER**
DET RENE KØKKENSALT

Sin Livsforsikring

tegner man i

NORDISK

LIVSFORSIKRINGS-A/S af 1897
Store Kongensgade 128 - Grønningen 17
Telefon 2860 - København K.

Selskabet er Statsanerkendt og Statskontrolleret

**Sin Ulykkesforsikring, Ansvars-
forsikring, Sygeforsikring, Au-
tomobilforsikring, Lovforsikring**

tegner man i

N.ORDISK

ULYKKESFORSIKRINGS-A/S af 1898
Store Kongensgade 128 - Grønningen 17
Telefon 2860 - København K.

1. December 1934.

STORMFLOD

AF CL. E.

I det følgende gives der efter Ønske en meget kort Oversigt over det interessante og endnu aktuelle Emne: Landtab ved den slesvigske Vestkyst.

I.

Efter Stormfloden i Februar 1825 udkom der i Tønder en udførlig Beskrivelse af Ødelæggelserne (»Denkmal der Wasserfluth«). Som Tillæg gives der en Fortegnelse over de største Stormfloder, der i Tidens Løb har ramt Vestslesvig. Det er en Afskrift af gamle Beretninger, der gaar igen fra Krønike til Krønike, begyndende med »den store kimbriske Syndflod« i Aaret 340 f. Kr. Der nævnes bl. a. en Flod fra 1216, da der druknede 10,000 Mennesker, en fra 1219 med 40,000 druknede, en fra 1230 med 100,000 druknede osv. Det er klart, at denne lange Række ikke kan staa for historisk Kritik. Vi har ingen paalidelige Beretninger om de gamle Floder, mange er nævnt to Gange, Ofrenes Antal er aabenbart overdreven. Som bekendt har en kritisk Undersøgelse af Johann Meiers Kort fra 1652 ligeledes vist, at der ikke ligger megen historisk Virkelighed bag ved de utallige Byer og Kirker, han indtegner i Vadehavet som Ofre for Stormfloder. Resultatet har været, at man en Tid lang stod meget tvivlende over for alle Beretninger om Stormfloder, og at man i visse Kredse nærmest tænkte: Det turde være Løgn det hele!

Vi maa derfor først klarlægge, at der ingen Tvivl er om, at Vesterhavets gamle Strandlinie ligger langt Vest for den nuværende Ørække, og at disse Øer kun er Rester af et gammelt Fastland, saa hele Vadehavet inden for Ørækken er en stor Kirkegaard. Det kan være nok at nævne følgende Beviser: 1) Den Klitrække, der gaar fra Skagen til Flandern (»Europas største Ørken«), er tydeligt gennembrudt af Havet, saa den fra Skallingen af fortsættes paa Fanø, Rømø, Sild, Amrum osv. 2) Flere af de slesvigske Vesterhavsøer er Marskøer, en enkelt er Mose, og Marsk og Mose kan ikke dannes midt ude i Havet. 3) De store Urstrømdale, vi finder inde paa Fastlandet, fortsættes tværs over Sild. 4) Ved Før og Vest for Rømø har man ude i Havet ved lav Ebbe fundet Rester af gamle Skove.

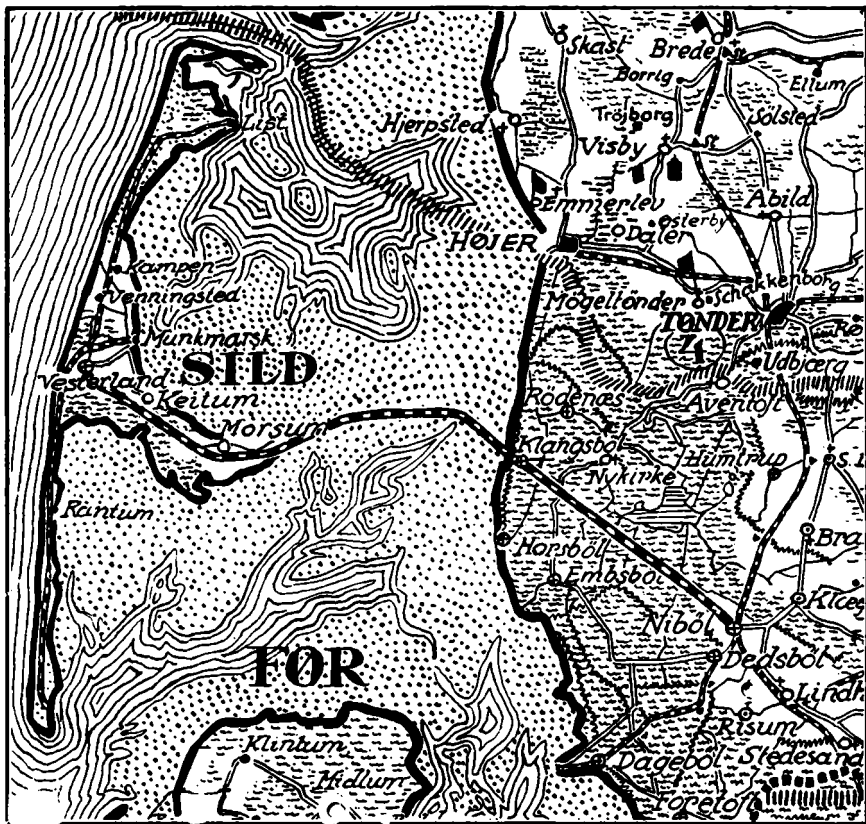

Spørgsmaalet er blot, hvornaar dette store Landomraade er gaaet tabt, og om Menneskene har oplevet disse Katastrofer. I Goatingskøven ved Før har man fundet Flintøkser. De mange Tegn paa Oldtidsbebyggelse paa Sild og Amrum viser, at der her engang har boet en tæt Befolkning paa et meget større Omraade, og endelig kan man overalt i Vadehavet støde paa Rester af Ringbrønde, Husværfter, Grøfter osv. Der er altsaa ingen Tvivl om, at i det mindste en stor Del af Landomraadet er gaaet tabt, efter at det var bebygget. Det bedste Bevis er Kong Valdemars Jordebog fra 1231. Den nævner paa Nordstrand 5 Herreder med 59 Kirkesogne, hvoraf over de 50 i Dag er taget af Havet. Vi har desuden Slesvigs Domkapitels Ansøgning til Konciliet i Basel (1447) med Meddelelsen om, at »det salte Hav har taget 60 Kirkesogne, der havde indbragt over Halvdelen af Kapitlets Indtægter«. Og endelig har vi de paalidelige historiske Beretninger, Tingsvidner osv. fra de senere Aarhundreder. — Det er altsaa aldeles sikkert, at den slesvigske Vestkyst Gang paa Gang er blevet haardt ramt af Stormfloder, og at op imod 100 Kirker langs ned med denne Kyst er taget af Havet.

II.

Paa to Maader har Havet taget sit Rov. Alle Have raner af alle Kyster; men Vesterhavet er særlig graadigt. Hver Bølge, der slaar ind mod Kysten, røver noget Jord og tager det med tilbage, og den stærke Strømning fører det ud i Dybet, hvor kommende geologiske Perioders Fastlande bygges op. Det er altsaa ikke rigtigt, som vi lærte i Skolen, at Havet tager af Øerne og bygger denne Jord op inde ved Fastlandskysten; den Jord, der røves ved Øernes Yderkant, er for største Delen tabt.

Som Eksempler paa, hvor meget Havet Døgn for Døgn tager paa denne Maade, kan vi anføre Sild og Jordsand. Der findes enkelte Steder paa Sild, hvor Havet hvert Aar skrider 5 Meter ind. Fra 1883 af har man gennemført systematiske Maalinger. Det viste sig, at Havet paa de ubeskyttede Strækninger fra 1883 til 1919 i aarligt Gennemsnit tog 2,9 Meter. Vi kan altsaa regne med, at Sild Aar efter Aar har mistet en 3 Meter bred Strimmel langs ned med hele sin Længde. Tyske Videnskabsmænd har regnet ud, at Øen i 1231 var fem Gange saa stor, som den er i Dag. Det er kun et Spørgsmaal om kort Tid, hvornaar den smalle Ø vil blive skaaret igennem paa to Steder: ved Rantum og et Stykke Nord for Vesterland. For første Gang gik Vandet i Stormfloden 1928 tværs over Øen ved Rantum. Stormflodsvandet kommer altid ind fra

Sydvest; Hindenburgdæmningen stoppede op for Vandet, og dette søgte Afløb tværs over Sild, saa den sydlige Del af Øen en Tid lang laa som en særlig Ø i det fraadende Hav.

En Skattefortegnelse fra 1613 nævner, at der paa Jordsand boede to Mand, Mads og Jens Jordsand. De avlede 60 Læs Hø, havde 14 Køer og 10 Stykker Ungkvæg, 5 Heste og 60 Faar. I Dag kan der ikke leve Mennesker paa Jordsand; den lille Hallig er fredet, for at Havfugle her kan yngle i Ro. Men ind under Jordsand fiskes der endnu i »Bertels Kofenner«, »Laustes Toft« og »Jesses Pril«, Marknavne ude i Vadehavet!

III.

Hvad Havet saaledes ved sit daglige Landrov har taget, er imidlertid kun forsvindende lidt mod det, de store Stormfloder har røvet. Af alle Landsens Ulykker, Krig, Ildebrand, Pest osv. er

Stormfloden den værste, thi den kræver alle's Liv. Mange af de gamle Krønikers Beretninger er, som vi har set, upaalidelige; men selv ved den mest kritiske Betragtning bliver der nok tilbage. Her skal blot nævnes et Par af de vigtigste:

Den 16. Januar 1362 tog Havet ved den slesvigske Vestkyst 30 Kirkesogne, der alle kan nævnes med Navn! Ved Nordstrand tog Havet Rungholt med 6 Nabosogne, og der druknede her 7600 Mennesker. Ud for Vidingherred forsvandt Vippenbøl Sogn i Bølgerne.

Allehelgensfloden den 1. November 1436 ramte haardest lidt nordligere. Paa Sild forsvandt Eidum og Rantum Sogne. Det var vistnok i denne Flod, at Anflod Sogn syd for Højer gik til Grunde, »saa Kirken stod ene tilbage«. Den blev overladt Herremanden paa Kogsbøl, som lod den nedbryde. Sognet blev bebygget igen, men Kirken blev ikke genrejst. Folk fra Rudbøl, Poppenbøl og Gaden søger Højer Kirke, men Sognet er endnu selvstændigt, og ved Nordudgangen af Rudbøl kan vises det Sted, hvor Anflod Kirke laa. Cornelius Petersens Gaard Vesteranflod har bevaret Navnet, og det vilde kun være rimeligt, om Højer Landsogn kaldte sig Anflod Sogn.

Den 1. December 1615 tog Havet den største Del af Rikkelsbøl Sogn Vest for Rodenæs. I Sæd, Sydøst for Tønder, druknede der 11 Personer, og langs med Rørkær og Jejsing Banker laa det fuldt af Drivgoods, druknede Mennesker, Kreaturer og Heste.

Stormfloden den 11. Oktober 1634 er næppe den største, men det er den største, som vi har paalidelige Efterretninger om. Paa Nordstrand druknede der over 6200 Mennesker og over 50,000 Husdyr. Havet tog i denne ene Nat paa Nordstrand 19 Kirker, 28 Møller, over 1300 Bøndergaarde. Mellem Tønder og Ribe druknede der over 600 Mennesker, f. Eks. 50 i Rejsby Sogn, 57 i Mjolden, 19 i Døstrup, 15 i Abterp, 44 i Misthusum.

Julenat 1717 druknede der i Ejdersted over 2000 Mennesker. Natten mellem den 3. og 4 Februar 1825 druknede der alene paa de smaa Halliger 75 Mennesker, og endelig kan vi nævne Stormfloden den 30. August 1923, da 19 Digearbejdere mistede Livet ved Rejsby.

IV.

Hvorledes opstaar en saadan Stormflod? Dette Spørgsmaal har altid optaget Sindene stærkt. Den gamle Jevnstedpræst, hvis Beretning vi bragte i sidste Nummer, er ikke i Tvivl om, at det er et Guds Under, bestemt til at advare de

ugudelige Mennesker og forkynde, at den yderste Straffedag er nær. Heimreich nævner det samme og optæller desuden otte Varsler for den store Flod i 1634, hvoraf det ottende er følgende: »Det havde været et smukt Efteraar!« Men Heimreich nævner ogsaa Muligheden af, at et Jordskælv kan være Aarsag til den store Flod. Det er jo en kendt Sag, at Jordskælv kan frembringe de forfærdeligste Havfloder, og man har flere Gange fremsat den Hypotese, at Jordskælv ogsaa kan være Aarsagerne til Stormfloderne ved vore Kyster.

Der er imidlertid næppe Tvivl om, at det er den forfærdelige Storm, der presser Vandet op til en stor Stormflodsbølge. Ebbe og Flod bør vi opfatte som et regelmæssigt Bølgeslag ind mod vore Kyster. Ved Højer Sluse er Floden normalt ca. 2 Meter høj, ved Springflod, naar Maane og Sol trækker i samme Retning, noget højere. Tænker vi os saa en Stormflodsbølge i en Højde af ca. 3 Meter oven paa Springflodsbølgen, saa faar vi 5 Meter Flod. Saa forstaar vi ogsaa det mærkelige, at en Stormflod normalt kun mærkes haardt paa et lille Kystomraade. Floden i 1825 er den eneste i historisk Tid, der hærgede hele Kysten fra Skagen til Holland. Floden i 1634 ramte haardst Nordstrand, i 1923 var Rejsby Centret. Stormflodsbølgen løber nemlig hurtigere end den normale Flodhølge, og det kommer altsaa an paa, om den naar Kysten ved højeste Springflodsstand eller muligvis ved Ebbetid.

Det næste Spørgsmaal har været endnu mere drøftet: Hvorledes gaar det til, at store Omraader gaar tabt? Naar Vandet er løbet bort igen, burde Landet da komme til Syne igen! Man har givet forskellige Forklaringer. Teorien om en Landsænkning som Aarsag blev svækket, da danske Geologer mente at kunne konstatere, at Marsken ved Ribe i Løbet af de sidste 1000 Aar har hævet sig ca. 1 Meter, Marsken ved Skærbæk ca. 60 Centimeter. Man nævnte saa Muligheden af, at Havet kunde under skylle Jordens Overflade, hvor der er Underlag af Mose og Sump, at de bortløbende Vandmasser i Prilenes Kanter kunde rive store Jordstykker med osv.

Det kan i Dag betragtes som sikkert, at Landsænkningen er Aarsagen. Lige saa sikkert det er, at Nordjylland hæver sig, lige saa bevisligt er det, at Kysten Syd for os er inde i en langsom Sænkning, der i Dag omkring Elbemundingen anslaaes til 25—30 Centimeter hvert Aarhundrede. Beviser er der nok af. Her skal blot nævnes det ene, at de ældre Koge længst inde ligger lavest, de nye

længst ude højest. Som Eksempel nævnes Kogene paa det nuværende Nordstrand:

Frederikskog,	inddiget	1654 ÷ 40	Centimeter.
Østerkog,	—	1657 ÷ 54	—
Trindermarskkog,	—	1663 ÷ 26	—
Nykgog,	—	1692 + 12	—
Elisabeth-Sophie-Kog,	—	1738 + 7	—
Morsumkog,	—	1866 + 39	—
Pohnshalligkog,	—	1924 + 50	—

En ny Kog ligger normalt ca. 50 Centimeter over dagligt Højvande; men man ser tydeligt af foranstaaende Oversigt, der kunde suppleres med andre, hvorledes Kogene ligger dybere, jo ældre de er. Nordstrand skulde gaa til Grunde, da Digerne brast, fordi Landet var sunket ned og laa dybere end Havet!

Om kort Tid vil man nøje kunne konstatere Landsænkningens Fremgang. Der er indrettet en hel Række Maalingsstationer med Udgangspunkt i Teutoburger Wald, og Maalingerne er saa fine, at man fra Aarti til Aarti vil kunne angive Resultaterne.

V.

Vi skal være klar over, at vi i N u t i d e n har lige saa mange Stormfloder som tidligere; man regner med ca. 50 i hvert Aarhundrede. Vi skal endvidere agte paa, at Stormfloderne ved vore Kyster som Følge af Landsænkningen er højere end tidligere, naar man tager Landets Højde over Havet som Udgangspunkt. Det er alene den Omstændighed, at man nu har stærkere Diger end før, der bevirker, at vi ikke mere frygter Stormfloderne. Men nu og i Fremtiden skal der arbejdes paa Digerne, og de skal fra Tid til anden gøres højere, da de naturligvis er med i Sænkningen.

I gamle Dage gik Digepligten frem for alle andre. Hovedreglerne var: 1) Intet Stykke Dige uden Jord med Ansvar for det, og intet Marskstykke uden Digepligt, 2) »Demat dematlige«, d. v. s. hvert Areal har lige stor Byrde, enten det ligger helt ude ved Diget eller længst inde. — Den saakaldte S p a d e r e t bestemte, at den Mand eller den Kommune, der ikke opfyldte sin Pligt over for Digearbejdet, havde forbrudt sin Jord. Det var paa Grundlag af denne Spaderet, at Hertugen 20 Aar efter den store Stormflod i 1634 kunde jage de Strandinger bort fra deres Hjemstavn og overlade deres Jord til et pengestærkt hollandsk Konsortium. — Ridning paa Digerne var strengt forbudt, paa Pløjning af Diger stod der Dødsstraf.

Sikkerheden af vore Havdiger vil ogsaa i Fremtiden være det vigtigste Spørgsmaal langs med Kysterne. Og her skal man ikke glemme, at vi alle er i samme Baad. Da man engang afdæmmede Ejderens Udløb gennem Heverstrømmen, kostede det mange Menneskeliv og store Omraader paa Nordstrand. Beboerne paa Inder-siden af Rømø kan tydeligt mærke, at Stormflodshøjderne har taget til, efter at man har inddiget Bredeaalvningen og Marsken Nord derfor, som tidligere optog store Vandmasser ved en Stormflod. Naar man i Øjeblikket er ved at afdæmme Ejderen, vil det mærkes paa Vandstanden ved Ejdersteds Sydkyst og Nørreditmarskens Kyst, saa Digerne der samtidigt maa gøres stærkere. *

Kampen mod Stormfloderne var Fortidens største Opgave langs ned med den slesvigske Vestkyst, og den vil ogsaa være Fremtidens første.

LØU HERRIZTING BOGH

VDI DETTE AAR EFFTER GUDZ BYRRIT 1635

Nils Michelssen i Ottersbul. En Tingisvinde.

Daa hafr wy forschne Mend først Seytt Att Peder Nilssens huss i Otterssbul var Nederslagen Meste Dell Nedden bielcker och hafr Mest En Tønd Miøl och En halff Tønd Raug och hafr Mest Mestedell Aff sint boschap och Meste pardt Aff hans høe ehr forderffuit, hafr Mest humell for 2 Rixssdal och Soldt for 1 Rixssdal. Noch hafr hand Mest 4 Køer 2 VngNøed och 5 schwin som Nils Michelsen i Otterssbul och Madz Sørinssen i Miolden her i Dag for Tingisdomb, Winder och bekender, med opholdne fingre och Eed.

hans Pederssen hafr Mest 8 fag Innerhuss och Ald hans Laadvege var Nederslagen och hans høe møget forderffuit, hafr Mest 2 Vng Øgh och ett føl 3 stude och En Khoe, och 4 Vng Nøed som hans hansen i Otterssbul vinde her i Dag for Tingisdomb. med opholden finger och Eed. Nils Michelsen hans Laadhuss ehr møget Forderffuit och hans høe och Tørff møget forderffuit, hafr Mest ett Øg och 5 foer som hand Sielff her i Dag for Tingisdomb vinder och bekrefter med opholden finger och Eed. Nes Madtssen Er En stoer pardt Aff hans høe och Tørff ehr forderffuit och Noget Aff hans boschap och hafr Mest 2 Schwin och 1 foer Som Nes Madtssen winder och bekender med opholden finger och Eed. Desligst ehr Ald dierris Raugsed Til dend helbye offerloben Aff Soldt vand. Vdilige mode bekender forschne Ottersbul bymend her i Dag for Tingisdomb Att

di Ingen Kongschatt haffr Vdlagt nu forgangendes Aar til Martins Dag.

Peder Nilssen y hybiery En Tingisvinde. Att Nils Lauressen hans Iffuerssen och Esche Knudsen i Randerup Stode her i Dag personligen Som dende Dag och Tid Ting holtes vonde och bekende med opholden finger och Eed Att Di Igor som var fredag Som var dend 20 Martii var Til Süen y hybiery med herrizfogdens Offer werrelse; och der beseytt huis Schaade dierris husse høe och Koern och boschap haffr fanget Vdaff denne Gudz forferdelige Søndflod Som Scheede Imelum Thendt 11 og 12 Octobris Sist forleden. Daa haffr wy forschne Mend først Seytt Peder Nilssens huss Att Ald Nerdell war henslagen Aff sint hus, och haffr Mest Møget Aff Sint goedz och boschap och Mestedell af sint høe ehr borte och ded Andet ehr møget forderffuit, haffr Mest 2 Køer 14 foer och 1 Schwin som hand her i Dag for Tingisdomb ved hans høyste Eed mer opRachte fingre bekeffter, och bekender Peder Nilssen Att hand Ingen Kongschatt haffr Vdlagt nu forgangendes Aar til Martins Dag. Marten Hyerressen haffr Mest Sint Sallshuss som ehr Nederslagen och hans Laadhuss ehr Nerdellen forderffuit och haffr Mest Mestedell Aff sint Kourn, och Sint høe ehr forderffuit och Sin Tørff ehr bordtdreffuen och haffr Mest dend Mestepart Aff sint boschap.

* * *

Leffuerdagen thendt 4 Aprillis Otte mend til Ting hører som ehr Knud Nilssen i Lund Jeb Jessen hans Nilssen i visby Marten Madtzen Jens Jepsen i Trelborg hans Krestensen Laurez Nessen i borre, och Laurenz Nilssen y Apterp.

hans Simonsen i wollum. En Tingisvinde. Att Madz Iffuerssen Peder brorssen i wollum Peder Krestenssen i Lourup och Martin Nielssen y Apterp Stode personligen Inden Tinge och der For Tingisdomb wonde och bekende med opholden Finger och Eed ,Att di dend Neste Mandag Effer Som Gud Aldermechtigste haffuede Straffuet oss med denne forferdelige, Søndflod som scheede Imellum dend 11 och 12 Octobris Sisst forleden haffuede weriety i Nørwollum, och der Süenett och beseydt hans Simonsens huss Att hand haffr Fanget schaade paa 6 fag Ladhuss, och Aldt ehr bordtdreffuet Vden 2 stølper som bleff bestannendes, Noch 11 fag Salshuss Som bleff Iche Standendes Vden 6 wege och ellers Aldt Andet huad vor var Nedden bielcker, ehr bordtdreffuen, bode boschap och Indverck och Ellers Andere steder Vdi sin husse, Saa hand haffr fanget møget Stoer Schaade, Dernest haffr hand Mest Vdi samme flod 3 Øgh 2 Nøed 10 foer och 7Schwin, Noch 2 Tønder Ren Raug och 3 Tønder byg och hans høe och foring Største pardt forderffuit och hans Raugseed møget forderffuit Aff Soldt wand och En stoer pardt offerlagt med Teger och brøghe Aldt dette forschne Saaledes Att were Vdi Sandhed Desuerre -/-

haffr hans Simonssen Sielff her i Dag for Tingisdomb. ved hans høyste Eed med opRachte fingre bekræftiget, wolle pederssens huss 19 fag Salsshus war Nederslagen, Rondt omkringh Vden En wegh paa dend Nørside och paa dend Sønderside stod 7 heller otte Taffueler Ellers Er Aldt Verwerck och Indwerck Mestepardt forderffuit och fanget stor schaade paa dierris boschap. Noch 7 fag Ladhuss war Alle wegene Nederslagen och bordtdreffuen Vden 6 heller 7 fiell, och førde dend gandsche Laade Øster offuer, haffr Mest i samme flod; Ett gaadt Vng Øgh 2 Køer 3 Rømpeling 5 Schwin 1 Tønd Raug 6 foer, halfffembte Tønd Øl och dend største pardt Aff dierrisTørff och En pardt Aff dierris fodering dreff bordt, och dend største pardt Aff dierris høe ehr forderffuit och hans Raugsed, dend Meste pardt offuerloben Aff Soldt wand och Lagt mange Teger Ryer och døde bester derpaa, huorpaa Wolle Perssen gjorde Sin Eed her i Dag for Tingisdomb med opholden finger, Ded Saaledes Att verre Vdi Sandhed, Desuerre -/Knud Nilssen i Døstrup vinder och bekender her i Dag for Tingsdom med opholden finger och Eed Att hand haffr Mest Ald hans Verwerck Vdaff 13 faghuss och Ald Indwerck Vdi pissel och Kleffue, Nederslagen och forderffuit och fanget Stoer schaade paa dierris boschap. Noch haffr hand Mest 9 Køer och quier, Noch ett godt øgh 8 foer och 5 schwin Item Ald dend Mestepardt Aff hans høe ehr forderffuit och haffr Mest 5 Tønder byg dertil med Ald hans Raugsed offuerloben och forderffuit Aff Soldt wand. Nes Anderssen i Døstrup vinder och bekender med opholden finger och Eedt Att gudz wer och wand haffr Nederslagen hannem dend vester Ende paa sint Sallshuss och Ald Indwerck i Kløffue med schorsten ehr Nederslagen och I piessel Alld Indwerck forderffuit och En Stor pardt Vdaff hans høe och Tørff forderffuit haffr Mest 3 Køer 2 stude 2 gode Øgh 10 foer och 10 schwin Noch hen ved Toe Tønder haffr och Noget VTorsken Raug forderffuit, Dertil med Ald dierris Raugsed forderffuit och offuerloben Vdaff Soldtwand.

Madz Hanssen i Døstrup En Tingiswinde. Att Kalle Andersen i Døstrup Stode personligen Inden Tinge och der for Tingisdomb wonde och bekende med opholden finger och Eed Att Efftersom Gud Aldermechtigste haffr straffuet oss med denne forferdelige, Søndflod som scheede Imellum dend 11 och 12 octobris Sisst forleden Daa haffr hand fanget En Stoer Schaade deroffer, Først Ald Sin Raugseed som drogenet och forgieckes Tillhobe, Noch Sint hallpardt høe och meere, och En stoer pardt Koern i sin Lade och haffr Mest 3 Aff sin beste Øgh och sin Schwin och Alle Sin Tørre, Noch Øl Aff en Orttig Moldt Som Affløb Aff Tønder, och siden Andet boschap och Kleder, som bleff forderffuit i husset, som hand Iche Kand opRegene, Thi Soldt wand war 2 All høytt i sint huss, Madz

hansen i Døstrup winder och bekender her i Dag for Tingesdomb med opholden finger och Eed Att hand flich En Stoer schaade i samme flod. først Att Aldt Sin Raugseed som drogenet och forgieckes Aldt Tillhobe, Noch En stoer pardt Aff sint høe och Kuorn Som Law Vdi sin husse och Lader, och derfor Vden haffr Mest 4 Nøed, Desligst forgieckes och drogenet ochsaa for di Smaa faderløess och Moderløess børnen, Niels perssens her samme-stedss først ochsaa Ald dierris Sed Raug Som war Vdi Jordan Saad, ochsaa dierris høe och Kuoren Vdi dierris husse och Laader møget forderffuit och dertil med haffr Mest 2 Øgh och ett føl och Noget smaa Kretter desuerre, Desligste forgieckes och drogenet for Madz Lauressen først sin Raugseed Aldt Tilhobe som hand haffr Saad Vdi Jordan, Dertil med en stor pardt Aff sint høe och Kuorn Vdi husset forderffuit och dertil Sint Smaa Cretter foer och Schwin haffr Mest; Som Madz hanssen haffr wunden och bekend med opholden finger och Eed.

Dernest winder och bekender Martin hyerresen y hybiery med opholden finger och Eed her i Dag for Tingisdomb. Att hand haffr Mest i samme flod 6 Køer Noch 4 Øxssen 7 Andt Aars Nød 10 foer 3 schwin Noch 6 støcker Øgh och heste huert Støcke 20 Richesdal werd, Noch 2 schrin med Kleder, Noch 2 Kester En schiffue Ett Stoer Iggeschab och ett Igge Vnderbord, Noch 2 Senge och Mesteparten Aff dierris Schoenne Kleder, haffr Mest 17 fag huss med Pernell och Laudt schaad Ren heden med Alle, Noch All hans Koern som ehr Ren hen med Alle, och sint høe ehr forderffuit, och sin Tørff ehr bordtdreffuen, Dette Saaledes Att verre Vdi Sandhed Desuerre haffr en huer med sin høyste Eed och opholden finger bekræftiget.

hans Pedersen i Miolden. En Tingiswinde. Att Nils Lauressen i Randerup Nils Nessen och Nils hanssen Miolden stode personligen Inden Tinge och der for Tingesdomb. Wonde och bekende med opholden finger och Eed Att di haffuer Suenet och Seytt Sal. Sørin Nielssens huss i Miolden, Att ded war Nederslagen Aldt Neden bielcker bode Vden och Aldt Indwerck, och boe och boschap och Aldt Rørindes goedz war bordtdreffuen Vdaff denne Gudz forferdelige Søndflod som Schede Imelum dend 11 och 12 octobris Sist forleden, och folckenne ehre Allesamel fordruncket och ehr Aldellis Inttet Effterbeholden Vden 2 Øgh som dennem ehr vetterligt och hans høe Mestepardt forderffuit.

* * *

Leffuerdagen thendt 6. Juny 8 Mend Til Tinghører Som ehr, Johan Lassen i Stord hans Jenssen hans Krestenssen hans Jurgenssen Laurenz Nessen i borre Laurenz Anderssen i harris Broder Terckelssen i Døstrup och hans Nessen i orby.

Peder Fedderssen i Randerup. En Tingiswinde. Att hans Iffuers-

sen och Esche Knudsen i Randerup Stode Personligen Inden Tinge och der for Tingisdomb. wonde och bekende med opholden Finger och Eedt. Att ded war dennem wetterligt Vdi gudz Sandhed Att Feder Eschessen i Randerup hafr Mest Vdi denne gudz forferdelige Søndflod som schede Imelum dend 11 og 12 octobris Sist forleden først 3 fierde Aars stude och I quie som Tilhørde Sin hossbond Som low drouenet i her Laurez gord i Randerup och fih en stor schaade paa hans høe och Tørff och en stor part Aff hans Raugsed forderffuit huilcket wy wel werre bestandige I huor behoff giørris.

* * *

Leffuerdagen thendt 13. Juny.

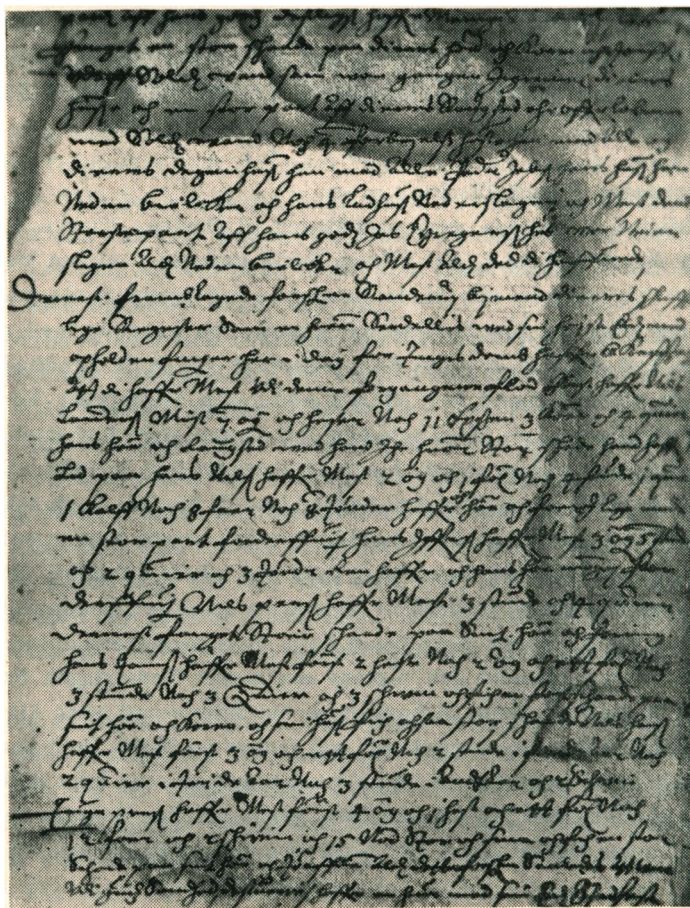
Her Michel Anderssen gudz ordtTiener til Døstrup Kierke. En Tingswinde, Att Kresten Nessen, Jep Nilssen Sørin hanssen i winum Madz hanssen Broder Terckelssen och Madz Lauressen i Døstrup Stode personligen Inden Tinge och der for Tingisdomb wonde och bekende med opholden finger och Eed Att ded ehr oss fuld wetterligt Vdi gudz Sandhed Att hederlige och wellerd mand her Michel Anderssen Sogenprest Til Døstrup Kiercke hafr fanget en Stoer schaade Vdi denne gudz forferdelige Søndflod som Schede Imellum dend 11 och 12 octobris Sist forleden. Daa hafr hand først Mest Ett gaadt Ung Øgh bedere Ind 20 Rixdal, Noch 3 Vng Nøed Item 3 Schwin 2 foer Noch hans halfue høe och meere Kunde werrit offer 40 Lass gott høe Noch war hans Raug Jord lagt offuer 9 faghuss derAff di 2 Nederste steel mestendell forderffuit bode Korn och foer; Saa det Iche kunde komme hannem til Nogen gode Noch hans huss møget Schamfeeret, Tørff faast Allesammen schendet och digerne om husset Nederslagen Noch hans Raug Seed Saauell som hans Nabors gieck det Solte wand offer Aldtsammen Saa de hafr Ploget en part om deraff och faar lydets heller Intet paa det Andet. Saa Att hand hafr fanget en stor schaade och ved Iche Sielff Indnu huad schaade han hafr lyd och wil lyde. Bode paa sine Tiender nu Tilkommendes Sommer Saauel Som Vdi Andere maader, Endeligen Offuer Aldt dette hafr hand nu for kortt Tid forleden Mest En Ung hest, Itt gaadt Øgh med Føllet och ett Aaringis Mor Plagh Som war gode Noget Neer for 100 slette Daler huilcket wy will werre bestandige I huor behoff giørris.

* * *

Leffuerdagen thendt 15. Augusty.

Madz Iffuerssen i wollum. En Tingswinde. Att Jegge hanssen Laurenz Nilssen Nils hanssen och Morten Nilssen i Apterp Stode personligen her i Dag for Tingisdomb. wonde och bekende med opholden Finger och Eed Att ded ehr dennem vitterlig Vdi gudz Sandhed Att ded huss och gaard i Apterp som Madz Iffuerssens Søn Iffr Madzen hafr y sin feste

och brugh ded samme hafr fanget en stoer schaade VdAff dend gudz forferdelige Søndflod, som scheede Imelum thendt 11 och 12 Octobris sist forleden, Daa hafr hand Mest i samme vandflod 12 fag Ladhuss som stod Fuld med høe och ehr Nederslaget och dend største pardt bordtdreffuet

En Side af Lø Herreds Tingbog.

och forderffuit Vndtagen 3 fag Offr Dell Aff samme Laade bleff hengendes Offer Noget Aff samme høe, Noch 5 fag Nye huss Ren hen med Alle och Ald Indwerck och boschap y hans Rette Sallshuss Mestedell forderffuit och bordtdreffuet Nedden bielcker och kand Iche fange dette Aar 1 Tønd Raug Til samme gaard, och hafr hand Mest 10 Nøed och 3 Øgh i samme Vandflod huilcket wy wel werre bestandige i huor behoff giørris -/-

* * *

Leffuerdagen thendt 24. Octobris

Her Lauerenz Sørensen y Randerup. En Tingiswinde. Att hans Iffuersen Esche Knudssen och hans Lauresen i Randerup Stode personligen Inden Tinge och der for Tingisdomb wonde och bekende med opholden finger och Eed Att ded ehr dennem wetterligt Vdi gudz Sandhed Att Aar 1630 dend 27 Juny bortog dend Schaadelige vandflod fraa dierris Sogenprest fordn. her Laurenz Ald hans byghseed, hafr seed, och En stoer part forderffuit Aff hans Raugseed Saavel som Menige Mands der y Sogenett.

Anno 1634 Imellum dend 11 och 12 Octobris om Natten bordttog dend forferdelig Syndflod Alle hans Leffuendes Cretter -/- vden 2 gammel bester Item boe och boschab, Kester och skrinne forderffuit och sønderslaget och Seng Klederne gandsche forderffuit saa møget som bleff funden, och Ald dend Neder pardt Aff hueseene ehr Nederslaget och hans høe och Mestepardt forderffuit, och nu Atter Vdi gien A. o. 1635 dend 19 Octobris hafr fordn. vandflod verrit Vdi hans husse och forderffuit en Stoer part Aff hans høe och foeringh, huilcket wy fordn. mend vil veere bestandige Ihuor som heldst behoff giørris. -/-

LITTERATUR OM STORMFLODER

Heimreich, M. Antonius: Nord-Fresische Chronick. Darin von denen dem Schleswighischen Herzogthum incorporirten Fresischen Landschafften wird berichtet . . . Schleswigh, 1666. 548 S.

Kuss, Chr.: Jahrbuch denkwürdiger Naturereignisse i den Herzogth. Schleswig und Holstein vom 11. bis 19. Jahrhundert. 1.—2. Theil. Altona, 1825—26.

[*Helvaderus, Nic.*]: Relation N. H. Om den skreckelig oc forfærdelig Storm och Vandflod, som nyligen er gangen offuer det Hertugdøm Sleszvig oc Holsteen, ved Vesterhaffuet i de Egner, som kaldis Eiderstæd, Nordstrand, Fryser, Gudzsgaw, Horszbulherrit, oc mangededs fleere, den Uge næst for første Advents Søndag, oc besønderligen paa Fredagen, som vaar den 1. Dec. 1615. Kbh., 1616. 4 Bl.

—: Copia eines Schreibens aus Holstein, darinnen von dem grosen Sturm und Wasserfluth den 11. Oct. in der Burchartts Nacht gedacht wird, was für überaus grosser Schade in Dithmarschen, Nordstrande, Holstein, an der Elbe etc. geschehen. U. St., 1634. 4. 4 Bl.

—: Copia aff en Skriffuelse fra en Præst til Jevenstad vdi Holstein, huor vdi findis bedrøffueligen angiffuit, om den store forferdelige Storm oc Wandflod, som sig den 11. Oct. 1634 Burchardi Nat er tildragit vdi Dytmersken, Nordstrand, Holsten oc vid Elffven. Tilskreffuit en fornemt Borger i Hamborg d. 24. Octobris. U. St., 1635. 4. 4 Bl.

Schrøder, Johs.: Pillulæ sine quibus esse nolo. H. E. Metrica luctu plena narratio et specificatio quorundam signorum et ostentorum, quæ apud Cymbros et Oceani Septentrionalis insularum incolas in diversis locis in cælo, solo et salo apparuerunt, et adhuc cum temporis intervallo apparent. U. St., 1636. 4. P. [Latin og Tydsk.]

G. M. P. M. [Geo Müller, Pastor, Münsterdorp]: Septentrionalische, grawsame hohe Wasserfluth, welche ao. 1634 zwischen dem 11. vnd 12. Octobris in der Nacht erstanden, item erschreckliche Blutwandlungen, Missgeburten, so im folgendem Jahre in Holstein geschehen ist. Hamburg, 1637.

—: Sandfærdig Beretning om hvis skade aff forleden Storm oc Jordskæl den 14. Febr. er skeet til Lyckstad, Vilstermærsk, Relling, Vedel, Uterst, Barmsted, Harst, Hamborg, Lyneborg oc Lybeck, etc. Aarhus, 1648. 4. 2 Bl.

—: Disser. Fridericiana de prestere nuperrimo, von dem neulichen grausamen Sturm und Ungewitter, quam sub præ. Wilh. Huld. Waldschmiedts, ad d. Mart. 1704 publice defendet Pet. Porsch. Kiliae. 4. P.

Culemann, Gregor: Denck-Mahl der zwo hohen Wassers-Fluthen, von welchem die erste Ao. 1717 d. 25. Dec. in der Christ-Nacht, die andere Ao. 1718 d. 26. Febr. insonderheit in die Wilster-Marsch eingebrochen, und in derselben unbeschreiblichen Schaden verursacht. Halle, 1719. [Mit 3 Fortsetzungen 1728.]

Jansen, Joh. Frid.: Historisch-theologisch Denckmahl der wundervollen Wege Gottes in den grossen Wassern, welche sich Ao. 1717 den 25. Dec. zu vieler Länder Verderben so erschrecklich ergossen, mit den vielen so unglück — als glücklichen Folgen, die sich biss in das 1721. Jahr zuge tragen. Bremen, 1722.

—: Kläglicher Bericht, in welchen zu ersehen, was denen Benachbarten an der Elbe, Eyder und Weser für grosser Schaden von der Wasserfluth, so den 25. Dec. 1717 frühe sich sehr gewaltig ergossen, an Menschen und Viehe und sonsten überall zugestossen. U. St., 1718. 4 Bl.

—: Umständliche historische Nachricht von der grossen Wasserfluth, welche in der Christnacht des 1717. Jahrs die Hertzogthümer Holstein, Schlesswig, Bremen, ingl. Delmenhorst, Oldenburg. Jever, Kniephausen, Ost-Friessland. Gröningen, Holland und übrige vereinigte Provinzten betroffen. Samt einem Anhang von den hohen Fluthen am 25. 26. Febr. und 16. Mart. 1718. Hamburg 1718.

—: Erstaunenswürdiger Gedenckzettel und Relation von der erschrecklichen, fast in 100 Jahren nicht erhörten Wasser-Fluth, welche an dem 25. Dec. 1717 sich in Hamburg ergossen. Nebst einem Anhang was andere Nachbarschaften, an der Elbe, Eyder und Weser dabei erlitten. U. St., 1718. [Med 1. og 2. »Continuation«.]

—: Sandferdig og hvis Efterretning om den bedrøvelige Vand-Flod, som Havet gjorde udi Holsten, Ditmarsken, Stiftbremen, Hamborg, Holland, Engeland og adskillige andre Lande. Kbh., 1718. 2 Bl.

Funck, Chr.: Oratio de tuba fluminis die 25. Dec. 1717 per circumulum Eyderstadiensem et Dithmarsiensensem, aliasque plures regiones personante, nec non de tuba flaminis ad diem 25. Febr. 1718 intonante. Lubecæ 27. Febr. 1718. Hamburgi, 1718.

Hencke, Geo. Joh.: Gott der Herr als der rechte Richter, bey Veranlassung der grossen Wasser-Fluth in Ost-Friessland, wie auch an der Elbe und Weser, in der Georgen Kirche zu Glaucha Dom. II. p. Epiph. 1718 in einer Nachmittags-Predigt betrachtet. Halle, u. A. — — Historische Nachricht von merkwürdigen Exempeln der göttlichen Vorsehung bey der Wasser-Fluth in der Christnacht des vorigen Jahres 1717. Als ein Anhang zu der am II. Sont. p. Epiph. 1718 in Glaucha gehaltenen Predigt. Sst. u. A. — — Fortsetzung der historischen Nachricht etc. Sst. u. A. — — Andere Fortsetzung der historischen Nachricht etc. Sst. u. A.

—: Ein allen Menschen nöthiges, heilsames, und nimmer zu vergessendes Denckmahl der Wasser-Fluth, damit der Allmächtige Ao. 1717 den 25. Dec. die sündige, sichere Menschen in vielen Ländern heimgesucht hat. Hamburg, 1718.

—: En kort sammendragen Beretning saavel om den første den 24. Dec. 1717 som den sidste endnu forfærdeligere Vand-Flod den 25. Febr. 1718, ved hvilken Gud mange Lænder, Stæder og Søgne hiemsøgte, som kan betragtes i følgende Vise. Flenssborg, 1718. 4 Bl.

M. A. S.: Græde-Vand i en Græde-Viise, om den begrædelige Vand-Flod, som Havet gjorde paa Holsten, Ditmarsken, Eidersted etc. forleden Aar 1717 i Jule Dage. U. St. o. A. 4 Bl.

Phoenixberg, Pov. Joh.: En ynckelig Klage-Sang over den forskræckelige store Vand-Flod som skeede afvigte Juule Dage udi Holsten, Dithmarsken, det Eiderstedtiske etc. U. St., 1718. 4 Bl.

—: Umständlicher Bericht von der den 11. Sept. 1751 in den Herzogthümern Schleswig-Holstein erfolgten Wasser-Fluth mit Anmerkungen und einem Anhang. Glückstadt, u. A.

Kruse, E. C.: Ueber die Abnahme der westlichen Küste Schleswigs und Holsteins. [Schlesw.-Holst. Prov.ber. VII, 1, 1793. S. 225—44.]

—: Umständlicher Bericht von der den 11ten Sept. dieses Jahres [1751] in hiesigen Gegenden erfolgten Wasserfluth. (Falcks Samml. I, 1821. S. 213—66.)

Fogh, C.: Stormfloderne i Aarene 1821—25. (Slesv. Prov. efterr. II, 1862. S. 145—99.)

—: Sandfærdig Beretning om de skræckelige Oversvømmelser først i St. Petersborg den 19. og 20. November f. A. og siden i Jylland og Holsteen samt Holland. Natten imellem den 3. og 4. Februar d. A. Sammen draget af de offentlige Tidender ved [Hans Geo. Krog] Sommer. Kbh., 1825.

Hensler, [Adolph Chr.]: Kurze Nachricht von der grossen Ueberschwemmung in der Nacht vom 3. auf den 4. Febr. des Jahres 1825. [Kiel, 1825.] 4 Bl.

Løvenskjold, Herm. v.: Genauere Uebersicht des durch die Sturmfluthen am 3. und 4. Febr. 1825 in den Herzogthümern Schleswig und Holstein angerichteten Schadens; aus autentischen Quellen und amtlichen Berichten geschöpft. Kph., 1825.

—: Denkmahl der Wasserfluth welche im Februar 1825 die Westküste Jütlands und der Herzogth. Schleswig und Holstein betroffen hat. Tondern, 1825.

—: Bekanntmachung von Seiten der Kön. Schleswig-Holstein-Lau-

enburgischen Kanzeley [ang. Indsamling til de Vandlidte]. Den 19. Febr. 1825. (U. B.)

Forchhammer, [Joh. Georg]: Ueber dauernde Niveau-Veränderungen und Spuren von Ueberfluthungen an der Westküste des Herzogthums Schleswig. (N. Staatsb. Mag. VI, 1837. S. 51—71. — Uddrag paa Dansk i Naturhist. T. II, 1838—39. S. 192—201.)

Bruun, C.: En Stormflod for en Menneskealder siden. (Nær og Fjærn, Bd. 1, 1872, S. 252—54.)

Lauridsen, P.: Kartografen Johannes Mejer. (Hist. Tidsskr. 6. Rk. Bd. 1. 1888. S. 239—402.)

Nielsen, M. H.: Stormfloden 1634 og dens Virkninger paa Sønderjyllands Vestkyst. (Sønderj. Aarb. 1900, S. 253—92, 1901, S. 57—103.) [Ogsaa i Særtryk.]

Toepfer, H.: Die deutsche Nordseeküste in alter und neuer Zeit. (Geogr. Z. IX, 1903, S. 305—31.)

Bobé, L.: Bidrag til Tønder Bys og Hostrup Sogns Historie. (Sønd. Aarb. 1905.)

Lensch, M.: Jan Adriaansz Leeghwater und seine Beschreibung der grossen Sturmfluth vom 11. Okt. 1634. (Mitteilungen d. Nordfries. Ver. f. Heimatkunde III, 1905—06, S. 1—19.)

Steenstrup: Danmarks Tab til Havet i den historiske Tid. (Hist. Tidsskr. 8. R. Bd. 1, 1907, S. 153—66.)

Stemann, G.: Stormfloderne paa Ribe Amts Vestkyst. (Fra Ribe Amt, 1911—14, S. 698—736.) [Ogsaa i Særtryk.]

Boesgaard, H.: Vestkystens Værn. (Ill. Td. 1912—13, S. 476—77.)

Schultz, Aage: En 50 Aarsdag. Stormfloden 1872 og dens Virkninger. (Ill. Td. 1922, S. 163.)

—: Stormflods-Skaderne. [Efter »Nationaltidende«.] (Dansk Fiseritidsskrift, 1922, S. 212—13.)

Petersen, Thade: Stormfloden 1872. (Geografisk Tidsskrift, Bd. 27, 1923, S. 16—24.)

— — —: Nye Tydinge van der jamerlyken Waterfloth, welcke sick in dyssen 1615 Jahre, den 1. Decembris in Nordstrande im Herdechdom Schleswick hefft bewegen und thogedragen. Gedruck im Jahr 1616. — (Afskrift i Kiels Universitetsbibliotek.)

[*Harsen*, *Mumme*]: Ein Trurige Klageledt van dem groten Flode de im vorgangenen 1615 Jahre den 1. Decembris auer den Nortstrandt ergangen / vnde wat vor grote schade an Minschen vnd Vehe scheen ys. Schleswick 1617. — (Eneste kendte Eksemplar i Privateje i Berlin. Afskrift i Kiels Universitetsbibliotek.)

Boetius, M.: De cataclysmo norstrandico commentariorum libri tres Slesvici, 1623. 369 S.

Boetius, *Boye M.*: Geschichte der Ueberschwemmungen Nordstrands und des Deichbaues daselbst in den Jahren 1612—1618. Uebers. u. mit Anmerkungen vers. v. E. C. Kruse. (Schlesw.-holst. Provinzialberichte 1, 2. 1798. S. 85—152.)

[*Petersen*, G. P.]: Darstellung der grossen Ueberschwemmung in der Nacht vom 3. bis 4. Febr. 1825. Mit bes. Rücksicht auf d. Herzogthümer

Schleswig u. Holstein. (Schlesw.-Holst.-Lauenb. Provinzialberichte 14, 1. 1825. S. 147—61, 331—54.)

Richelieu: Nordfriserne og Nordstrands Undergang 1634. (Danske Folkeskrifter 7. 1854. S. 30—79.)

Hansen, R.: Küstenänderungen im südwestlichen Schleswig. (Petermanns Mitteilungen 39. 1893, S. 177—81.)

Hansen, R.: Beiträge zur Geschichte und Geographie Nordfrieslands im Mittelalter. (Zeitschr. d. Ges. f. schl.-holst. Gesch. 1894.)

Jensen, Christian: Landverlust und Landgewinn an der Schleswigschen Westküste. Globus 67. 1895, S. 181—87.)

Christiansen, U. A.: Die Geschichte Husums im Rahmen der Geschichte Schleswig-Holsteins mit vorangehender Beschreibung Nordfrieslands und der Sturmfluten in einfachen Einzeldarstellungen. T. 1. Husum, [1903]. 178 S.

— Betænkning afgivet af Stormflodsudvalget af 1923. Kbh., 1924.

Koop, J. R.: Küstenveränderungen an der Festlandsküste vor Husum in geschichtlicher Zeit (Zeitschrift d. Ges. f. schlesw.-holst. Geschichte 53. 1923. S. 201—298).

R[aunkjær], K.: Stormfloden paa Vestkysten. (Vort Landbrug, Aarg. 42, 1923, S. 448—49.)

Henning, R.: Untersuchungen über die Sturmfluten der Nordsee. Berlin, 1924. 42 S. [Phil. Diss., Berlin.]

Woebcken, C.: Deiche und Sturmfluten an der deutschen Nordseeküste. Bremen-Wilhelmshaven, 1924. 229 S.

— Die Flutkatastrophe von 1825 in Nordfriesland. (Jahrbuch d. Nordfries. Ver. für Heimatskunde 13. 1926. S. 87—100.)

Haugner, C. C.: Stormfloden 1872. (Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarbog, XV, II, 1927, S. 164—67.)

Kiilerich, A.: Tidevande og Stormfloder. (Naturens Vidundere, Aarg. 1, 1932, S. 163—65.)

— Drei Bücher über Denkwürdigkeiten von Sturmfluten, welche Nordstrand betroffen haben. Uebers. von Schmidt-Petersen. Husum 1933. (Jahrbuch d. Nordfries. Vereins. S. 18—20.)

Die nordfriesischen Inseln vor und nach der Sturmflut vom 11. Okt. 1634. Im Auftrage des preuss. Landwirtschaftsministeriums bearbeitet in der Landesanstalt für Gewässerkunde und Hauptnivelements. 1934. Berlin. 4 Kort.

Haandskrifter.

Dithmarsische Chronik des *Joh. Neocorus*, Haandskrift med Tillæg, S. 1334—1342. (»Ueber die Wasserfluth von 1634«.)

Samme Haandskrift, 2 Bind, i 2. Bind S. 531 ff. »Nachrichten von der unerhörten Wasserfluth«.

Dettefs, Hans: *Dithm. Chronik*, Haandskrift, deri Bl. 257—263 »Stormwint und Waterfloth vom Jahre 860—1655«.

Mangensen, Nis zu Risum: Etliche geschrevene Dinge so van Oldings geschehen sint van groten Waterflothen und anderen Denkwürdigkeiten beth itzo a. 516 ad 1683. 4. 9 Bl.

Strandensia: Verzeichnisse von alle Wasserflöthe, so gegahn sind von 1200 beth dissen Dach (1634) S. 13—20. folio.

Petrijus, Petrus: Nachricht vom Teichwesen. 10 S. 8vo.

(Meget udførligere er samme Forfatters Manuskript i »Gamle Kongelige Samling« 2911. 4to. Kgl. Bibl., København; men dette bringer angaaende Stormfloden af 1634 intet udover, hvad der er kendt fra andre Kilder.)

SLESVIGSKE FOLKESAGN

Den Gave, »Sønderjydske Maanedsskrift« sender sine Holdere til Jul, er ikke Sønderjyllands ældste skønlitterære Bog. Brorson og Pontoppidan gaar forud, Haderslev-Tryk og Niels Thornums Digte, og der er adskilligt andet, men det er den første sønderjydske fortællende Bog, der bliver udbredt Folkelæsning.

Forfatteren Frederik Fischer, Søn af Skibsfører Fester Fischer i Aabenraa, født 7. Februar 1809, var fra sin Barndom lammet i begge Ben. Det var Aarsagen til, at han blev Urmager, og det er sikkert ogsaa det, der har drevet ham frem til boglige Studier, løftet ham til aandelige Interesser og har gjort ham til den betydelige danske Mand, han blev, Udgiver af Aabenraas første danske Blad »Freja«, Samlingspunktet for den stedlige Danskhed, lige til han døde 4. Juni 1871.

Det var Børnelammelse, der ramte Fischer, da han kun var 9 Maaneder gammel, han lærte ikke at gaa, maatte som Barn bæres til og fra Skole; men det er slet ikke det, det kommer an paa i Tilværelsen. Det er denne stakkels Urmagers og ikke nogen udvortes statelig Stormands Mindesten, der nu staar i Hjørnet af »Folkehjem«s Have. »For os ser det ud som et Eventyr,« skriver P. Lauridsen i »Da Sønderjylland vaagnede«, »at denne stavnsbundne Krøbling, der aldrig havde været uden for sin Fødeby og kun kendte Verden af Bøger, der næppe nok ejede Salt til et Æg og ikke kunde skrive en fejlfri dansk Linje, skulde være i Stand til at grundlægge et Blad og holde det i Live.«

I 1839 fik Fischer Lov til at udgive et Ugeblad for Aabenraa og Løgumkloster og udsendte 2. Oktober samme Aar første Nummer af »Apenrader Wochenblatt«, der snart blev til »Kgl. privilegeret Ugeblad for Aabenraa« og senere (1849) til »Freja«. Den forkrøbte, forsultede og forjagede Urmager, der kun kunde færdes paa

Aabenraas Gader i en Trækærre med Hundeforspand, øvede en national Stordaad.

I »Freja«s Feuilleton skrev Fischer en Række Noveller, byggede paa sønderjydske Sagn. Man maa forstaa, at det ikke er jævne Sagn-gengivelser, som vi nu søger at bevare dem. Paa Fischers Tid havde

Fr. Fischer.

man endnu ikke Øjet aabent for den enkle og trofaste Gengivelse af folkelig Overlevering. Sagnene havde en Værdi, men den maatte løftes op i Lyset ved Digtningens Hjælp. Derfor blev »Slesvigske Folkesagn« en Udvidelse og Omdigtning af Folkets levende Sagn, en for vor Tid i det mindste tildels overflødig Understregning og

Fremhævelse af gemt og skjult Værd; men netop saaledes blev de »Slesvigske Sagn« yndet Læsning i Sønderjylland i flere Slægtled.

Derfor — baade for den Værdi, Bogen selv har og for dens Forfatters Skyld — er det Redaktionen af Maanedsskriftet en Glæde at kunne sende Holderne fjerde Udgave af Fr. Fischers »Slesvigske Folkesagn« med Ønsket om en glædelig Jul og et godt Nytaar for Dem selv, for »Sønderjydske Maanedsskrift« og for det danske Sønderjylland.

H. L a u s t e n - T h o m s e n.

DE GAMLE KALENDERDAGE

AF ANDERS BJERRUM

NOVEMBER

Allehelgensdag ($1/11$) kaldes ogsaa *Novemberdag* eller *Helligmessedag*, *Helmisdag*. I gamle Dage købte man undertiden en gammel, udslidt Hest til Pløjetid om Efteraaret og slog den ihjel ved Novembertide — oprindeligt jog man den vist i Reglen ud paa Udmarkerne og lod den dø af Sult; en *Helmis* betyder altsaa fra først af en gammel Hest, der blev slaaget ihjel ved Helligmessetide, og i Vestjylland bruges Ordet *Helmissemaaned* om Oktober eller September, den Maaned, hvor man pinte det sidste Arbejde ud af de gamle Heste, inden de styrtede; kendes dette Ord i Sønderjylland?

1. November er jo Tjenestefolkenes Flyttedag; paa den Dag falder der meget Vand i Jorden (fordi der er saa mange der græder). Til 1. November knytter der sig ogsaa lignende Drillerim som til Mikkelsdag (se S. M. XI s. 47), Madmoderen kunde sige: Nu er det snart Helligmesseknytt', nu skal alle Hekse og Knorkler flytt'; herpaa kunde Manden svare: Ja, saamænd, bitte Mor, det er en gammel Skik og Sædwaan, de skal flytt' fra den jæn Dævl og til en aan. Kender S. M.s Læsere lignende Rim og Talemaader?

Kender De Vejrmærker knyttede til 1. November? (f. Eks.: Er det stille Vejr Novemberdag, bliver Kornet billigt, blæser det, bliver det dyrt).

Mortensdag ($11/11$) holdt man mange Steder i Sønderjylland *Martensgrande*, hvor man valgte Vandsynsmænd, indkasserede Bøder, udlejede Veje osv., og bagefter fejrede et lille Gilde; det vilde være rart, om vi fra forskellige Egne i Sønderjylland kunde faa en Række indgaaende Beskrivelser heraf. — Et Sammenskudsgilde paa den Dag kaldtes paa Als *Martensøl* og *Martensdans*; hvor kendes det, og hvordan fejredes det? Har man i gamle Dage fejret Mortensaften ($10/11$) ved at spise *Mortensgaas*?

Hvilke Skikke og Talemaader knytter der sig iøvrigt til Mortensdag og Mortensaften? (f. Eks.: Mortensaften kan man se paa Gaasens Brystben,

hvordan Vinteren vil blive, er det mørkt, bliver Vinteren streng, er det lyst, bliver den mild; Mortensaften skal Levegæssene holdes over Ilden, ellers bliver Gassen ikke paringsdygtig; Mortensaften maa intet Hjul gaa rundt; Mølleren maler aldrig Mortensaften; Fuldmaane Mortensdag giver fuldt Bid (∴ rigeligt Græs om Foraaret); møder Mortensdag med Regn, paa mild Vinter er det Tegn; er Mortensdag klar, bliver Vinteren streng, er den vaad, bliver Vinteren ustadig; blæser det Mortensdag, bliver Kornet dyrt; falder der Sne Mortensdag, bliver den liggende Vinteren igennem).

Kender De Talemaader o. lign. vedrørende *Sankt Kathrinesdag* (25/11), ogsaa kaldet *Karensdag*? (f. Eks.: Karensdag lades Vædderen til Faaret; fryser det Karensdag, skal det fryse 18 Uger derefter; sner det i Karens Uge, vil det sne i 18 Uger derefter; Sneen siger:

Alle Helgens Daa maa I mæ vent',
Mortens Ment glemmer a ent',
blywer a saa før (rask), a ka kryv ve en Staw,
saa ska a komm o Sant Kaaren hinne Daw,
kommer a et fahr,
saa skal a komm o Ywlmaan aa leg for jer Dar).

DECEMBER

Kender De Skikke o. lign. knyttede til *Luciedag* (13/12)? (Nogle Steder har man f. Eks. brugt Aftenen før Luciedag til Varsel om kommende Ægtefælle, ligesom Hellig-tre-Kongers Aften, se S. M. IX s. 127).

Paa *Sankt Thomas' Dag* (21/12) blev der nogle Steder holdt Eksamen i Skolerne; den der klarede sig bedst, blev kaldt *Julebisp*, den daarligste kaldtes *Lusekonge*; paa den Dag bragte Børnene Læreren Julegaver og fik saa et Glas Mjød, et Par Tvebakker og en lille Foræring, derefter blev der leget Blindebuk og en »Rimeleg«; dette Gilde kaldtes *Julehøtte* eller *Skolehøtte*. — Det vilde være interessant, om der endnu kunde faas en nøjagtig Beskrivelse af disse Skikke og Oplysninger om, hvor de har været kendt.

Den 21. December er jo Solhvervsdag; derfor maatte man ikke brygge den Dag, Taget og Stenene vilde komme op paa den Tid Solen »hvervede«; bagte man til Jul paa den Dag, dansede Kavringerne rundt i Ovn, eller: da vilde Brødene vende sig i Ovn, Kendes disse og lignende Forestillinger i Sønderjylland?

— Til *Julen* knytter sig et Utal af Skikke, Leve-regler, Varsler, Vejr-mærker og anden Overtro, som det vilde føre alt for vidt at komme ind paa her; kun antydningssvis skal i det følgende nogle Sider af Julefesten omtales. Det vilde være ganske overordentlig værdifuldt, hvis nogle af S. M.s Læsere vilde give os en Række indgaaende Skildringer af sønderjydsk Jul i gamle Dage og alt hvad der knytter sig dertil. En saadan Skildring vilde bl. a. omfatte følgende Punkter:

Skikke, Sædvaner o. lign. knyttede til *Lille Juleaftensdag* (23/12), som ogsaa nogle Steder kaldes *Kattens Juleaften*, og til *Juleaftensdag* (24/12) (f. Eks. har det mange Steder været foregik at *ride Jul i By*, eller ride Julen ind Juledags Eftermiddag; hvorledes foregik det? Andre Steder *trillede* man Julen ind: en Mand gik ud Juleaften og trillede et Vognhjul foran sig østen ind ad Byen; Juleaftensdag kom der mange Tiggere, de fik hver et Stykke

Sigtebrød og et Stykke Sylte; man satte Staal allevegne og slog Kors i Kornbunkerne, satte Neg op til Fuglene (hvor længe har man gjort det?), rystede Frugttræerne, eller bandt Halmbaand om dem, med Ordene: Fryd dig, Kvist, Kristus er født, eller: Nu klæder jeg dig, saa føder du mig; Kreaturerne fik ekstra godt Foder; Pigen skal lukke Stalddøren, saa giver det mange Kviekalve det Aar). Hvad spiste man til *Juleaftensnadver*, og hvorledes fejredes Festen? (nogle Eksempler: Ved første Skefuld Grød siger Husfaderen: Store Aks paa mit Korn, ved den anden: Stor Læs paa min Vogn, og ved den tredie: og ikke køre i Staa; ingen maa se under Bordet, mens man spiser (hvorfor?); Brødet og Kagen bliver liggende paa Bordet indsvøbt i Dugen til næste Dag, saa skal der ikke mangle Brød i Huset det kommende Aar; tændte man Julelys? hvor mange? hvordan saa de ud? En temmelig almindelig Skik er den, at man gemmer Resterne af Julelysene, for de værner mod Lynet, hvis man tænder dem under Tordenvejr, eller de bruges som Lægemiddel til syge Kreaturer; den der puster Lyset ud Juleaften, har oplevet den sidste Jul; hvilke Lege med Pebernødder kendtes, og hvilke Kortspil? Hvornaar begyndte man at bruge *Juletræ*, og hvor har man givet *Julegaver*? Hvem gav man Julegaver (kun Tjenestefolkene?) og hvad gav man? Hvor i Sønderjylland kendes den Skik, at Børnene Juleaften sætter en Tallerken hen til *Kingken*, der saa i Løbet af Natten lægger Gaver i den?)

Julen er en skæbnsvanger Tid, derfor møder vi her endnu oftere end paa andre vigtige Dage *Forbud* mod forskellige Handlinger; f. Eks. maa man ikke vaske Tøj, blege Linned eller hænge Linned til Tørre i Julen, saa kommer man til at klæde Lig inden Faste; man maa ikke sy, saa faar man bulne Fingre; man maa ikke lade Ploven staa ude Julenat (hvorfor?); man maa ikke komme i Stalden i Midnatstimen, for da rejser Køerne sig og taler med hinanden; man maa ikke bære Julen ud (gaa uden at have nydt noget); hvis man ikke hilser »Glædelig Jul«, bliver ens Navn skrevet med Kridt paa Bjælken; man maa ikke nævne Rotter og Mus (nogle Steder ogsaa Lus) ved Navn; intet maa gaa rundt i Julen; derfor maa man f. Eks. ikke slibe Knive og ikke spinde; et udbredt Sagn fortæller, at en Kone sad og spandt Juleaften, saa blev der rakt en blodig Haand ind ad Vinduet, og en Røst sagde: Her kan du se, hvad jeg vandt, fordi jeg Juleaften spandt.

Hvilke Skikke knytter sig til *Juledag*? (f. Eks.: Julemorgen maa man ikke gaa fastende til sit Arbejde; man skal spise et Æble paa fastende Hjærte, saa bliver man fri for smitsomme Sygdomme; Julemorgen skal Kreaturernes Tænder gnides med Sod og Salt).

Til Julen knytter sig en Mængde *Varsler* og *Vejrmærker*, først og fremmest de bekendte *Julemærker*; de bestod i 12 Mærker skrevet med Kridt paa Bjælken én for hver af de 12 Dage mellem $\frac{25}{12}$ og $\frac{6}{1}$; saaledes som Vejret var i disse Dage, saaledes skulde det blive i det kommende Aars 12 Maaneder; hvordan saa disse Mærker ud, og hvorledes bar man sig ad med at forandre et Mærke, saaledes at det betegnede Vejret for vedkommende Dag? — Naar Juleaftensnadveren var spist, tog man tre Knive og pudse dem blanke, én for Rug, én for Byg og én for Havre, og dem stak man ind i Enden paa et Brød, som var levnet den Aften; den Kniv, der var mest anløbet næste Morgen, varslede mest Ulykke for den Kornsort, hvis Navn den bar. Paa samme Maade lagde man Klatter af forskellige Grødsorter for Hund eller Kat; den Klat, der først blev taget, varslede Ulykke for den

Kornsort, den var koft af. Vestenvind Juleaften varsler godt Aar, Østenvind Krig, Nordenvind Dyrtid, og Søndenvind Ulykke. En grøn Jul giver en hvid Paaske, en hvid Jul giver grøn Paaske; ogsaa: en lys Jul giver en mørk Lade (∴ meget Korn og Hø), og en mørk Jul giver en lys Lade; en grøn Jul giver en mørk Kirkegaard (∴ mange skal dø); Julemærke (∴ Jul uden Maane) giver Sommertørke; Julesommer giver Paaskevinter; Juletaage giver Kyndelmisse Sne i Raage; lige saa mange Taagedage før Jul, lige saa mange Knygedage efter Jul. Hønsene skal fodres med Boghvede i Julen, saa giver de mange Æg; har Juleaften mange Stjærner, vil Høsten give Straa og Kærner; saa mange Fluere der sidder under Bjælken i Julen, saa mange Hundrede Daler skal Manden lægge paa Kistebunden det følgende Aar.

2. Juledag kaldes *Sankt Steffens Dag*, og til den Dag knytter sig Skikke som gaar tilbage til hedensk Tid og derfor har den allerstørste Betydning for Forstaaelsen af Julefestens oprindelige Betydning. Nogle Steder drev man forskellige Slags Optøjer i Natten mellem 1. og 2. Juledag og 2. Juledags Morgen; det er vigtigt at faa at vide, hvor denne Skik har været kendt, og hvori Optøjerne bestod. Det gjaldt om at komme tidligt op 2. Juledag, og man kappedes om at blive først færdig med Syssel og Røgtning (nogle Steder muggede man vist ikke Juledag, Trillebørens Hjul maatte ikke gaa rundt). Den der kom sidst op 2. Juledag, kaldtes *Steffen*, *Gammelsteffen* eller *Steffensnar*. Man gik rundt med udstoppede Dukker, der kaldes »*Staffener*«, og som det gjaldt om at faa gemt i Karlekamret, i Sengene o. lign. Steder, uden at nogen saa det. — Til Davre fik man fint Brød, Flæsk og *Sankt Steffensost*; alle, der i Høsten havde arbejdet hos en Bonde, havde Ret til *Sankt Steffensdavre*. — Hvor har man redet *Steffensridt* om Morgenen 2. Juledag? Fra Valsbøl kendes det som Kapridning mellem Karlene til en Kro i Nordenden af Sognet; den, der kom først, kaldtes *Steffen* og fik frit Traktament.

Hvorledes fejredes *Aarets sidste Dag*? Nogle Steder gaar Børnene rundt og synger; om Aftenen og om Natten skyder man Nytaar ind, stjæler Kaffe-kande, Møgbør og andre nyttige Ting; i gamle Dage slog man Potter mod Dørene og lign. En Række Skildringer af Nytaarsoptøjerne i gamle Dage vilde være kærkomne. Hvor har man brugt *Rumlepotten*, og hvordan saa den ud? Har man kendt et særligt *Rumlepotterim*? Hvorledes fejredes iøvrigt *Nytaarsaften*? Nogle Steder skulde den ældste Pige fodre Hestene, medens Karlene sad inde ved Bordet, saa vilde de trives godt; hvad spiste man til Nadver om Aftenen? Havde man Lys paa Bordet? Man blev nogle Steder siddende oppe til Klokken 12 og skrev det nye Aarstal paa Døren, det bragte Lykke; eller man stod op paa Stole Nytaarsnat og sprang derfra ned, ind i det nye Aar. — Til Nytaaret knytter sig naturligvis utallige *Varbler*, først og fremmest Dødsvarsler: man kaster en Tøffel baglænds over Hovedet mod Døren, falder den med Taaen mod Døren, varsler det Død; tuder en Hund under Nadveren, varsler det Død; tages et Lys af Bordet, eller slukkes det, varsles Død; den hvis Skygge ses uden Hoved Nytaarsaften, skal dø, inden Aaret er omme; man kan sidde ved Kirkegaardsporten og se alle Aarets døde, de skal møde ved deres Grave; gaar man modsols rundt om Huset og ser ind ad Vinduet, ser man de Personer sidde uden Hoved, som skal dø næste Aar; man lægger et Stykke Brød, en Ring og noget Jord under tre forskellige Skaale, en Person skal i Blinde vælge en af Skaalene,

og Valget er afgørende for, om Aaret skal bringe Udkomme, Ægteskab eller Død. Pigerne kunde faa at vide, hvem de skulde giftes med, og hvornaar de blev gift: lægger man Nytaarsnat Kl. 12 et Spejl i et Fad Vand og derefter ser i Spejlet, vil den Tilkommendes Ansigt blive synligt deri; Pigen gaar Nytaarsnat ud i Stalden og slaar en liggende Ko med et Rugstraa, saa mange Slag hun maa sla, inden Koen rejser sig, saa mange Aar varer det, inden hun bliver gift.

Ogsaa til *Nytaarsdag* knytter sig en Mængde Varsler; f. Eks.: Trækker man uafvidende sin Vest vrangt paa Nytaarsmorgen, skal man blive fattig i Løbet af Aaret; man skal mærke sig, hvem der først kommer i Gaarden Nytaarsmorgen, er det en Kvinde, fødes der Hundyr, er det en Mand, fødes der Handyr; den der faar Kreaturerne først vandet, faar størst Lykke; staa Solen rød op Nytaarsmorgen, varsles der Krig; skinner Solen saa længe Nytaarsdag, at en Rytter kan naa at sadle en Hest, kommer der ingen Krig; er det godt Vejr Nytaarsdag, faar man godt Høstvejr; er Vejret tykt og taaget, skal mange dø i Aaret. — Var der Regler for, hvem der skulde i Kirke Nytaarsdag (de gamle eller de unge)? Gav man *Nytaarsgaver*? Gik Børnene rundt og fik Gaver?

Stjernefolk kaldtes tre Personer udklædte som de hellige tre Konger, de gik rundt i Sognet ved Nytaarstid (eller Hellig-tre-Kongers Dag?) og samlede Gaver, de havde en stjerneformet Lygte og sang en *Stjernevis*; det vilde være meget kærkomment, om vi endnu kunde faa en Beskrivelse af dette Optog.

Endelig skal omtales *Nytaarsnyet*, den første Nymaane i det nye Aar; den maa helst ikke røre ved Jul, men ved Kyndelmisse. Man maa ikke se Nytaarsny gennem en Rude, saa bliver man luset (eller slem til at sla i Stykker) det Aar; man maa helst ikke se Nytaarsnyet tomhændet (hvorfor?); ser man første Gang Nytaarsnyet naar man gaar i Byen, vil man blive slem til at rende i Byen det kommende Aar. Og saa bydes der naturligvis ogsaa ved denne Lejlighed de unge Piger en Chance; der er forskellige Fremgangsmaader, her skal røbes en af de letteste: man skal læse tre Gange den Aften, Nytaarsnyet tændes: »O, du ædelig Nytaarsny, som skinner for mig saa gerne, er der noget Menneske i Verden til, som har mig kær, da skal han lade sig til Syne for mig i Nat udi Drømme«.

Idet jeg hermed afslutter denne Spørgeserie, retter jeg en Tak til S. M. for Husly. Desværre har jeg ikke noget at takke Læserne for; men jeg har ikke helt opgivet Haabet om, at der endnu findes et Par Stykker, som vil være med til at indsamle de Rester, der er tilbage af Trosforestillinger og Skikke knyttede til Aarets Mærkedage. Alle Besvarelser, selv de mindste, vil blive modtaget med Taknemmelighed og kan sendes til S. M.s Redaktion eller til *Anders Bjerrum*, Udvalg for Folkemaal, Tøjhusgade 9, København K.

VERITAS

BUNKER OIL STATIONS

COPENHAGEN - ESBJERG - SONDERBURG

STOCKHOLM - GOTHENBURG

HAMBURG - ROTTERDAM - ANTWERP

MANUFACTURERS OF MARINE LUBRICANTS

STOCKS AT ALL PRINCIPAL PORTS IN THE WORLD

ALFRED OLSEN & CO.,

LTD.

KVÆSTHUSGADE 3 - COPENHAGEN

TLF. C. 5021.

HAANDVÆRKERBANKEN I KJØBENHAVN

Hovedkontor: Amagertorv 24.

Aktieselskab - Stiftet 1867

Telefon Central 8135

Afdelinger: Amagerbrogade 52. Tlf. Central 13618. — Nørrebrogade 17. Tlf. Central 4894.

Strandvejen 1. Tlf. Central 1343. — Frederikssundsvej 145. Tlf. Bella 70. — Vesterbro-

gade 63. Tlf. Central 2101. — Halmtorvet 25. Tlf. Vester 4484. — Trianglen 3. Tlf. Central 9040.

Alle Bankforretninger udføres.

Boxer udlejes fra 5—40 Kr. aarlig.

NEW DEPARTURE FRIHJULSNAV

Fineste Kvalitet - - Enestaaende Bremseevne

A/S DRUBIN

Fabrik for Trykfarver

Ottiliavej - København

Telf. 9090 - 12305

Husmandsbrandkassen for Danmark

Ca. 130.000 Medl. 1000 Mill. Kr. Forsikringssum. Reserver ca. 1,6 Mill. Kr

Moderat Præmie. Hurtig Afregning. Kulant Behandling

Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til Distriktsforstanderne, Sognetillidsmændene eller Hovedkontoret:

Nørrevoldgade 16, Nøbenhavn K., Telefon 383

Støt

de sønderjydske

Jndsamlinger

D. D. P. A.

Den ny Laanebank.

Vestre Boulevard 9 & 11.

Indlaan paa Kontrabog etc. modtages.

BRDR. DAHL

VESTERBROGADE 1

(Industribygningen)

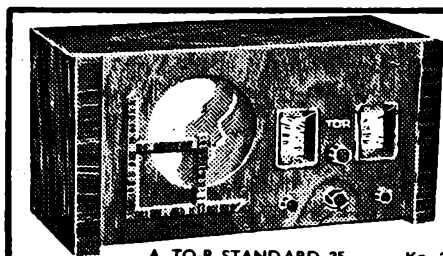
KØBENHAVN K.

TELEFON 6585

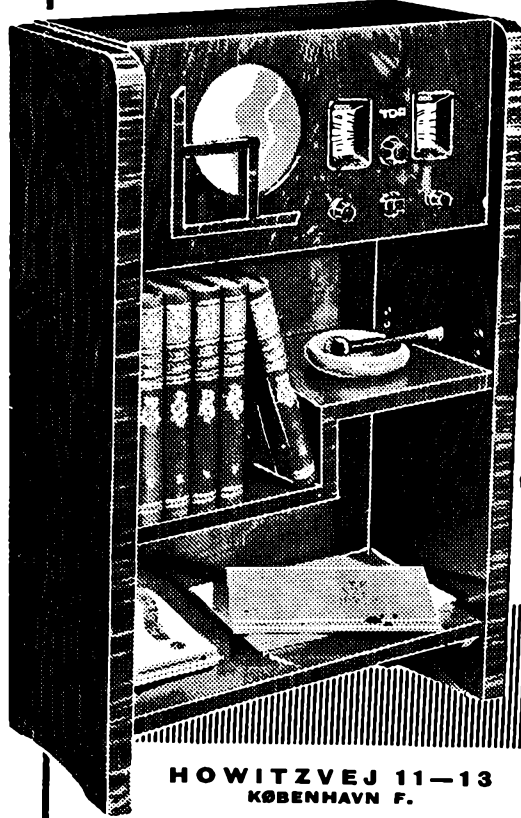
Forsikrings - Aktieselskabet Absalon.

Absalons Gaard. København.

Tekniske Varer og Metaller
Sanitetsartikler. Oliefyv.

◆ TO-R STANDARD 35 ..... Kr. 340.—
 ◆ TO-R STANDARD Reol 35; Kr. 390.—

HOWITZVEJ 11-13
 KØBENHAVN F.

De nye
TO-R
 Modeller

Her er de nye TO-R STANDARD 35 Modeller - det smukke Bordapparat og den praktiske TO-R Reol.

Modtageren er en enestaaende god Distancemodtager med indbygget elektro-dynamisk Højttaler. Paa Skalaen er angivet 52 af de vigtigste Stationsnavne, ligesom Modtageren iøvrigt er udstyret med alle de tekniske Finesser, der kræves af en fuldt moderne Modtager.

Begge Modeller er udført i matpoleret kaukasisk Nøddetræ. —

TO-R
 Radio's

F. L. Smidth & Co. A/S

Ingeniører og Maskinfabrikanter,

København K.

Vestergade 33

Hvis dansk du er i Sind og Skind,
 da køb kun danske Varer ind.

Livsforsikrings-Aktieselskabet

„Utrecht“

(Holland)

Direktion for Danmark:

Raadhuspladsen 2 og 4, Kbhvn.K.

For Aarene 1925—32 er de til Bonus berettigede Forsikringer forhøjet med 8 % af Forsikringssummen.

Anders Lervad & Søn

Aaskov pr. Vejen

Fabrikation af: Haand- og Kunstvæve med alt Tilbehør, Høvlebænke og Værktøj til Sløjd og Husflid. - Bogbinderværktøj. - Kurvemager-værktøj. - Alt i prima Kvalitet med fuld Garanti og til billigste Priser. Priser paa Forlangende.

Holsted Spare- & Laanekasse.

Kontortid: Holsted By 10-12 Fm., 2-5,30 Eftm.
Holsted St. Tirsdag, Onsdag og Fredag Fm. 10-12
Føvling hver Torsdag Fm. 10-12.

Støt dansk Industri

C. H. L.

NEW DEPARTURE FRIHJULSNAV

BEDST

BILLIGST

KURSUS I BRODERI-TEKNIK

1. Hvidsøm - 2. Kulørt Broderi - 3. Sammentrækssyning
4. Udenlandske Syninger - 5. Guldbroderi - 6. Overføring

Undervisningen foregår paa Kunsthaandværkerskolen, Bredgade 66

Indmeldelse foregår hos

SELSKABET TIL HAA'NDARBEJDETS FREMME

Pilestræde 26, Central 6108, København - Udsalg af alle Arter Kunstbroderier
Pude- og Stolebetæk - Tæpper - Gardiner - Aflæg vore Udstillinglokaler et Besøg

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

BRØRUP-VÆVEN.

Eneste danske Væv, der tilfredsstiller de mange Krav, der stilles af Hjemmevæverskerne. - - - - Forlang Tilbud!
Pool Clausen, Brørup, Leverandør til Væveskolen Askovhus.

Kolding
Staalbørstefabrik
K. Malta Nielsen
Kolding.

Vejen Automobillager
Benzin - Olie - Gummi
Aut. Fordforhandler
1. Kl s Reparationsværksted
Telf. 170 - 270 - VEJEN

K. Collesgaard
Oversættelsessagfører
Destergade 54, Odense
Telf. 19 & 5419

Spare- og Laanekassen
i Aarhus.
St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.
Kontortid: 10-1 og 3-6.

De Forenede Teglværker
Akt. ved Aarhus Akt.
Kontor: Parkallé 15,
Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.
Facadesten, Tagsten, Radial-
sten, glass. Tagsten
og Mursten.

Dansk Paramenthandel

K. F. U. M., Gothersgade 115 A.
København K.

Kirke-Effekter, Tal til Kirketavler
Præstekjoler, Alter-Særkalke

Andelsselskabet
Odense
Eksportslagteri
ODENSE

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10-12 og 2-4.

VEJEN.

$\frac{A}{S}$ Det Nordiske
Kamgarnspinderi,
Sønderborg.

Als Husholdningsskole

Sønderborg.
5 og 2 Mdrs. Kursus begynder 4. Novbr.
3 Maaneders Kursus begynder 6. Januar.
Amtaundersrettelee kan søges.
Plan sendes Johanne Hansen.

Nordisk Tricotagefabrik

H. Chr. Mørck
Damestrømper Herresokker
Jumpers Veste
HADERSLEV

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.
Frederiksgade 37-39. Telf 59.
Odense.
Jernstøberier.

Vestergade 28 TUNDER
1. Kl. moderne Lejebiler til moderate Priser
DAG OG NAT
Telefon 397
K. M. SØRENSEN

Væveskolen 'Askovhus'

Indeh.: Paula Trock & HennyBaumann
Statsanerkendt teknisk Skole med 6 Maa-
neders Kursus, samt 2-årige Kursus for
Lærende- og Erhvervsuddannelse.
Forlang Prospekt. Tlf. Sønderborg Nr. 1003

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab
ODENSE

Esbjerg Jernstøberi & Maskinfabrik

Jensen & Olsen
Esbjerg
Telf. 31

Gummistøvler

Quina Port, den bedste Aperitifvin

Sundhed — Styrke — Pris Kr. 5,50.

Cederlunds Caloric Punch.

S. L. von Ostens Bitter

har mange taknemmelige Venner

Generalrepræsentant:

Marinus Møller & Co.

Peter Dawson Whisky.

Marius Knudsens Efterf.

(R. Westergaard)

Sct. Jørgensgade 214 - Odense - Tlf 247

ARTESISK BRONDBORING

Københavns Brandforsikring.

Ved Stranden 14. København K.

C. C. KLESTRUP

Haandværkerforeningens Selskabslokaler

Greve Moltkes Palæ

Dronningens Tværgade 2 — Telefon 8066
København

VEXELLERER HARALD SCHRØDER

MEDLEM AF FONDSBØRSEREN

Gl. Strand 44 - København K. - Telf. 1213 og 11.442

Køb og Salg af Obligationer og Aktier

ALTERLYS

*i alle Størrelser
og iøvrigt*

*Stearinlys og Vokslys
af enhver Art.*

ASP-HOLMBLAD

STEARINLYSFABRIKER

KØBENHAVN

Dansk Andels Ægexport

Vestervoldgade 7 & 9
Telf. 2126 - 11126 - København

Forlang altid
NYLAGTE **ÆG**
stemplet med D. A. Æ.-Mærke.

P. Westergaard & Søn

Hestehd! - Kreaturkommissionærer

Tietgensgade 73, Telf. 4409

Kvægtorvet 16-18, Telf. 11209

København

Kgl. Hof Vinhandler

Kjør & Sommerfeldt

Gl. Mønt 4 - København K.

Vine og Cigarer

Spis

Nissens ægte Pumpnickel-Brød

Det er dansk!

Aabenraa Pumpnickelfabrik.

Rødding Bank

Aktieselskab

RØDDING

Graasten Bank ^{A/s}

Kontortid 10-12 & 2-4

GRAASTEN

Omsæt i Handling

din Sympati,

Køb Julegaver af

dansk Industri.

H. C.